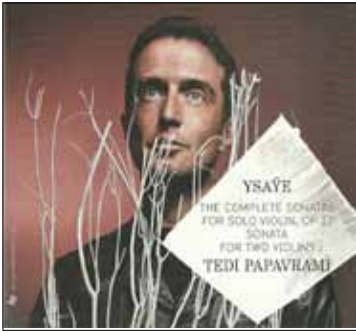

CD KLASSIEK

Veeleisend violist
Eugène Ysaÿe

De beroemde Koningin Elisabethwedstrijd was ooit vernoemd naar de Belgische violist Eugène Ysaÿe (1858-1931). Daaraan dachten we toen we diens complete sonates voor viool solo beluisterden in een uitvoering door de Albanese-Frans-Zwitserse virtuos Tedi Papavrami. De reeks van zes, opus 27, schreef de componist op het toppunt van zijn kunnen. Bach was daarbij het grote voorbeeld, dat Ysaÿe uiteraard niet slaafs volgde.

We troffen ook een tweede cd aan met Ysaÿes sonate voor twee violen, die de componist opdroeg aan koningin Elisabeth en die daarom ook wel de *Sonate à la reine* wordt genoemd.

Ysaÿes vioolsonates zijn veeleisend voor de uitvoerders, maar dat is logisch aangezien de componist ze stuk voor stuk schreef voor opkomende beloftevolle vioolvirtuozen als Szigeti, Thibaud, Enescu, Kreisler, Crickboom en Quiroga. In die zin kunnen we de zes sonates zien als het doorgeven van een uitvoerings-traditie, met wortels in de late romantiek van de negentiende

eeuw, via de generatie van Ysaÿe, aan een nieuwe generatie.

Geen wonder deus dat telkens weer nieuwe sterren zich wagen aan die verfijnde, elegante en tegelijk diepzinnige werken, die in zekere zin Ysaÿe's geestelijk testament vormen. Dat testamentaire aspect horen we zeker in de tweede sonate, waarin de componist een vernuftig spel speelt met het macabere motief van het *dies irae* (dag van toorn). De vierde sonate, technisch uitzonderlijk, maar tevens hoogst gevoelig, is gecomponeerd voor de Oostenrijkse Fritz Kreisler (1875-1962), een van de beste violisten van zijn tijd.

Papavrami brengt de meesterwerken zoals we het van postromantische pareltjes verwachten: met zachte schittering en ingehouden kracht, die flauwe sentimentaliteit weet te scheiden van waarachtige gevoelens.

Gedegen Belgische toondichters als een Benoît of een Ysaÿe krijgen tegenwoordig nog amper aandacht. Daarom is het goed dat de jongste tijd vanuit het buitenland almaar meer belangstelling komt voor een componist met internationale allure als Eugène Ysaÿe. (JC)

Eugène Ysaÿe, *Complete Sonatas for Solo Violin, & Sonata for Two Violins*, door Tedi Papavrami (viool) en Svetlin Roussev (viool), 2cd's, ZigZagTerritoires (distributie OuthereMusic), ZZT342, 27,50 euro.

CD KLASSIEK

Tirannieke heerser
Sergei Prokofiev

Terwijl de Sovjet-Unie een bloedige oorlog uitvocht met nazi-Duitsland produceerde de cineast Sergei Eisenstein, met de uitdrukkelijke goedkeuring van Jozef Stalin, een dubbele langspeelfilm over het leven van de zestiende-eeuwse tsaar Ivan de Verschrikkelijke. In het eerste deel werd de vorst die Rusland tot eenheid bracht, afgeschilderd als een nationale held. In het tweede deel zinkt de held echter weg in waanzin en laat hij een genadeloos staatsterrorisme neerdalen over zijn onderdanen. Dat deel kreeg nooit de goedkeuring van de censor en haalde nooit de zalen tijdens Stalins le-

ven. De tsaar leek te zeer op Stalin.

Voor beide delen schreef niemand minder dan Sergei Prokofiev (1901-1973) de filmmuziek. Dat maakte, met Eisensteins bijzonder expressivistische stijl, de film tot een kunstwerk. De score werd tijdens het leven van de componist nooit gepubliceerd, al is het schitterende muziek vol verrassingen en verwijzingen naar de orthodoxe liturgie. In 1962 herwerkte een leerling, Abram Stassewitsch, het geheel tot een oratorium voor koor, orkest en een spreekstem.

Het Deutsche Symphonie-Orchester Berlin brengt dit ongebruikelijke oratorium in grootse bezetting. (EDS)

Sergei Prokofiev, *Ivan the Terrible*, Deutsche Symphonie-Orchester Berlin onder leiding van Tugan Sokhiev, Sony Music, 88843028942, 22,50 euro.

BOEK GESCHIEDENIS

Zoeken naar licht
Rienk Vermij

Onze samenleving en ons politieke bestel zijn ondenkbaar zonder de Verlichting, een intellectuele beweging in de achttiende eeuw. De Nederlandse historicus Rienk Vermij plaatst de denkers toen en hun ideeën in een ruime context van ontwikkelingen in de wetenschap en de filosofie, maar ook in

de veranderende relaties tussen Kerk en Staat.

Te makkelijk wordt vergeten dat heel wat geestelijken de beginselen van de Verlichting genegen waren en dat ze er niet zelden de heuse wegbereiders van waren. Het hele religieuze leven was immers in stroomversnelling geraakt en vele priesters hoopten op een herijking. Dat neemt niet weg dat de beweging de richting uitging van een seculiere samenleving waarin de Kerk veel van haar oude principes moest prijsgeven.

Vermij vertelt dat verhaal in detail en legt nieuwe accenten. Ruime aandacht is er voor de kwestie van tolerantie van religieuze minderheden. Als Nederlander behandelt hij de voor ons onbekende kwestie van de emancipatie van de rooms-katholieken in een protestantse cultuur.

De auteur is wetenschapsfilosoof en aldus stelt hij dat de Verlichting met haar pleidooi voor burgerrechten, scheiding van

Kerk en Staat, tolerantie, enzovoorts toch haar grond vindt in een veranderend, modern wetenschapsbeeld dat eind zeventiende eeuw ontstond. „Net als de moderne wetenschap is de Verlichting gebaseerd op kritiek en onderzoek. Zij is daarmee een open onderneming zonder vooraf vastgesteld eindpunt. Het is een voorzichtig zoeken en tasten. Maar dat betekent ook dat de Verlichting, net zoals de wetenschap, nooit de absolute zekerheid zal kunnen geven die religieuze dogma's bieden.” (EDS)

Rienk Vermij, *De geest uit de fles. De Verlichting en het verval van de confessionele samenleving*, 324 blz., ISBN 978 90 571 2397 9, 22,95 euro.

BOEK ACTUEEL

Gedreven vrouw
Mieke Van Hecke

Sinds 1 september is Mieke Van Hecke officieel met pensioen. Bij haar afscheid als hoofd van het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs verscheen

een gespreksboek waarin de gewezen CD&V-politica met twee journalisten vrijuit en bevolgen spreekt over haar carrière en over voor haar belangrijke thema's. Niet verwonderlijk hoort daarbij ook de manier waarop ze haar geloof vormgeeft. Dat levert hoogst lezenswaardige bladzijden op. Uit het boek leren we de diverse facetten van het engagement van de gewezen topvrouw beter kennen.

„Ik kan niet leven zonder het transcendente”, zegt Van Hecke. „Die ervaar ik soms ook in de grootsheid van de natuur of bij een esthetische ervaring als een bijna volmaakte, harmonieuze muziekkuitvoering.” Op haar bureau in de Guimardstraat lag bijvoorbeeld steeds een evangelieboek. De evangelieteksten uit de mis inspireren haar.

Een groot theologisch verhaal heeft ze niet, maar ze leeft wel in de overtuiging dat God een plan heeft. Mieke Van Hecke: „Je kan natuurlijk beweren dat alles in het leven aan het toeval te wijten is. Voor mij volstaat een dergelijke gedachte niet. Ik denk dat er een lijn in je leven zit en dat je die verder opbouwt, van opdracht naar opdracht. Maar je moet keuzes maken.” (EDS)

Mieke Van Hecke. *In gesprek met Misjoe Verleyen en Patrick Martens*, Lannoo, Tielt, 2014, 206 blz., ISBN 978 94 014 1761 7, 19,99 euro.

BOEK GROTE FIGUREN

Mythe Mandela
Willy Schaeken

Als je in de internetzoekmachine de naam Nelson Mandela (1918-2013) intypt, krijg je haast meteen een verwijzing naar twee andere grote figuren uit de twintigste eeuw: Martin Luther King en Mahatma Gandhi.

Meer dan 25 jaar bracht Mandela door in de gevangenis, om eenmaal vrijgelaten in 1990, met het apartheidsregime te onderhandelen over vrije verkiezingen. In 1994 werd Mandela de eerste president van het nieuwe Zuid-Afrika. Op meesterlijke wijze vermeld hij een burgeroorlog en wraakacties tegen de blanke bevolking.

De Limburgse historicus Willy Schaeken bracht bij Averbode reeds een lezenswaardig boek uit over de spirituele grondslag van de zwarte burgerrechtenactivist Martin Luther King en hij geldt ook internationaal als een kenner van diens leven en werk. Vanuit dezelfde inspiratie wikt hij in dit overzichtelijke boek de strijd die Mandela leverde tegen het Zuid-Afrikaanse apartheidsregime en voor gelijke rechten van de bevolking.

Schaeken probeert de grote held, die bij leven haast heilig werd verklaard, genuanceerd en ingebed in een verhelderende brede context te benaderen. Mythe en antimythe moeten immers duidelijk onderscheiden worden. Mandela transformeerde van vrijheidsstrijder tot verzetsheld, van revolutionair tot een politiek leider met een universele boodschap. Tegelijk moet gezegd worden dat hij geen succesvol president was. Hij gaf zelf zijn gebreken toe.

De harde kern van het boek is een bezinning over het Afrikaanse begrip *ubuntu*, dat ook Mandela's handelen doorsesemde. Dat mensbeeld is volstrekt anders dan het westerse. *Ubuntu* gaat uit van de mens die gericht is op de

erkenning van de andere om zo volledig mens te worden.

Een volledig hoofdstuk is gewijd aan Mandela als christen. De man was zijn leven lang een overtuigd lid van de methodistische Kerk, een stroming binnen het protestantisme. In zijn autobiografie beweerde Madiba, zijn koosnaam in het isiXhosa, dat zijn daden hun oorsprong vonden in zijn geloof, maar als president en politiek leider sprak hij zelden over religie.

Volgens Schaeken vertaalde Mandela zijn gelovige intuïtie in de aandacht voor de waardigheid van alle mensen, voor dienend leiderschap en voor verzoening. Zeer geschikt boek voor het onderwijs. (EDS)

Willy Schaeken, *Nelson Mandela*, Altiora, Averbode, 2014, 128 blz., ISBN 978 90 3173 9004, 16 euro.